

ŠIAULIŲ MIESTO SAVIVALDYBĖS BENDRUOMENĖS SVEIKATOS TARYBA

2024 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

Šiaulių miesto savivaldybės bendruomenės sveikatos taryba (toliau - BST), įgyvendindama veiklą, atsižvelgia į Pasaulio sveikatos organizacijos skelbiamą principą „Sveikata visuose darnaus vystymosi tiksluose“, Lietuvos sveikatos 2014 - 2025 metų strategijos tikslus ir uždavinius.

Pagal Šiaulių miesto savivaldybės bendruomenės sveikatos tarybos nuostatus, patvirtintus Šiaulių miesto savivaldybės tarybos 2019 m. gegužės 3 d. sprendimu Nr. T-165, BST vykdo pagrindinį uždavinį – patarti Šiaulių miesto savivaldybės merui ir Savivaldybės tarybai, kaip rengti ir įgyvendinti savivaldybės teritorijoje visuomenės sveikatos saugos, sveikatos stiprinimo, ligų profilaktikos ir kitas priemones.

Veikdama pagal nuostatus ir vykdydama Nacionalinės sveikatos tarybos 2019 m. rugsėjo 25 d. nutarimą Nr. N-2 „Dėl savivaldybių bendruomenių sveikatos tarybų vaidmens stiprinimo formuojant sveikatos stiprinimo regionus“, BST:

- analizuoja sveikatinimo situaciją, sveikatinimo priemonių įgyvendinimą aktualiais klausimais;
- kasmet planuodama veiklą, inicijuoja bendrus posėdžius su politikais;
- teikia pasiūlymus dėl priemonių gyventojų sveikatos būklei gerinti savivaldybės ir valstybės institucijoms bei kitoms organizacijoms;
- kasmet nustato Visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos lėšų naudojimo prioritetus, atsižvelgiant į Šiaulių miesto visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklius;
- organizuoja pasitarimus ir renginius aktualiais visuomenės sveikatos klausimais;
- koordinuoja tarpsektorinę sveikatinimo veiklą, aktyviai kuria sveikatą stiprinančią aplinką savivaldybėje, įtraukdama Šiaulių miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biurą (toliau - VSB), kitus sektorius.

2024 metais BST surengė 4 posėdžius iš suplanuotų 4. Buvo svarstomi šie Šiaulių miesto bendruomenės sveikatinimo prioritetiniai klausimai:

1. Šiaulių miesto savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos (toliau – VSRSP) 2023 m. įgyvendinimo ataskaitos projekto pristatymas (2024-05-22)

Pristatytas VSRSP 2023 m. įgyvendinimo ataskaitos projektas. 2023 m. buvo vykdomas apleistų gyvenamųjų patalpų valymas ir privalomojo profilaktinis aplinkos kenksmingumo pašalinimas, Šiaulių miesto maudyklų vandens kokybės stebėseną, bendruomenės fizinio aktyvumo, sveikatos stiprinimo, sveikos gyvensenos propagavimo skatinimo projektai (buvo finansuoti 23 projektai).

2. VSRSP 2024 m. priemonių plano projekto pristatymas (2024-05-22)

Pristatytas VSRSP 2024 m. priemonių plano projektas. Priemonės išliko tos pačios kaip ir 2023 m.: užkrečiamųjų ligų profilaktika ir kontrolė, burnos higiena ir sveikata, psichoaktyvių medžiagų vartojimo prevencija, psichinės sveikatos gerinimas, fizinis aktyvumas, onkologinių susirgimų prevencija, širdies ir kraujagyslių ligų prevencija, šeimų sveikos gyvensenos skatinimas, ligų profilaktika ir prevencija. Priemonėms skirti 267523,64 EUR, iš kurių: Savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos lėšos 2024 m. - 80000 EUR, likutis iš 2023 m. - 32523,64 EUR, Savivaldybės biudžeto lėšos – 155000 EUR.

3. Imunoprofilaktikos aktualijos Šiaulių mieste (2024-05-22)

Apžvelgta vaikų profilaktinių skiepimų aprėpčių situacija, vakcinomis valdomų užkrečiamųjų ligų grėsmės, Nacionalinės imunoprofilaktikos 2024-2028 m. programos tikslai, siejami rezultatai ir pateiktos pagrindinės kryptys bei rekomendacijos. Lietuvoje 2024 m. iki gegužės 21 d. nustatyti 23 tymų atvejai (iš jų 2 Šiaulių apskrityje) iš kurių 69,6 proc. buvo neskiepyti arba nežinoma. Susirgimai kokliušu Lietuvoje 2024 m. iki balandžio 22 d. registruoti 30 atvejų, iš jų 28 atvejai tarp 0–17 m. vaikų, iš kurių 15 buvo neskiepyti. Iki metų kūdikių tarpe registruota 13 kokliušo atvejų, iš jų 13 neskiepyti (tėvai atsisakė) ir vienas gavo tik pirmą vakcinos dozę. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2024 m. vasario 12 d. įsakymu Nr. V-192 „Dėl Nacionalinės imunoprofilaktikos 2024-2028 m. programos patvirtinimo“ (toliau – Programa) priimtas sprendimas nuo 2024 m. rugsėjo 1 d. dėl 50-55 m. amžiaus gyventojų skiepimo nuo erkinio encefalito, gripo grupių išplėtimo, taip pat numatant 2-7 m. amžiaus vaikų skiepimą 2024/2025 gripo sezonu ir įtraukti difterijos, botulizmo, stabligės, HB gydymui skirtus preparatus (imunoglobulinų). Programos pagrindinis tikslas – didinti skiepimo aprėptis ir išlaikyti ne mažesnes kaip 90 proc. vaikų skiepimo aprėptis visoje šalyje ir kiekvienoje savivaldybėje, o nuo tymų ir raudonukės – ne mažesnes kaip 95 proc. Atkreiptas dėmesys, kad Šiaulių mieste skiepimo apimtys daugelyje pozicijų yra nepakankamos (mažesnės nei 90 proc.). Vaikų skiepimo aprėpčių pokytis, lyginant 2022-2023 m., yra daugiau neigiamas nei teigiamas. 2023 m. Šiaulių mieste teigiamas pokytis išliko tik penkiose pozicijose (Hepatitis B (HepB3), B tipo meningokokinė infekcija (MenB), pneumokokinė infekcija (PCV), kokliušas, difterija, stabligė, poliomielitas, B tipo haemophilus influenzae (DTap-IPV-Hib 3/4), difterija, stabligė, kokliušas (DTap)). Ypatingai didelį nerimą kelia 7 m. amžiaus grupės kokliušo, difterijos, stabligės, poliomielito, taip pat tymų, raudonukės, epideminio parotito vakcina, kada apimtys sumažėjo arti 7 proc. Pagrindinės vaikų nepaskiepimo priežastys 2022-2023 m. yra neatvykimas skiepytis be priežasties ir tėvų (globėjų) atsisakymas skiepyti vaikus. Prioritetas turi būti skiriamas tymų, raudonukės, epideminio parotito, poliomielito skiepimo aprėpčių peržiūrai ir nepaskiepimo priežasčių išsiaiškinimui. Svarbu reguliariai informuoti visuomenę apie skiepimą nuo užkrečiamųjų ligų, įtraukiant į Lietuvos Respublikos vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių naujas vakcinas, organizuoti tikslinių gyventojų grupių informavimo apie pradedamus skiepimus kampaniją, periodiškai (ne rečiau kaip kartą per metus) organizuoti susitikimus su gyventojais ir ekspertais savivaldybėse, kuriose stebimos mažiausios vaikų skiepimo aprėptys, didinti gyventojų informuotumą apie vakcinas, galimas nepageidaujamas reakcijas, vakcinų rizikos ir naudos santykį organizuojant paskaitas apie vakcinaciją vaikų ugdymo įstaigose, hibridines diskusijas su tėvais vakcinacijos tematika, imunoprofilaktikos kursą aukštųjų mokyklų studentams. Pagrindinės kryptys šiuo metu: aktyvus darbas asmens sveikatos priežiūros įstaigose didinant skiepimo aprėptis, informacijos teikimas visuomenei, tikslinėms grupėms, užkrečiamųjų ligų diagnostika asmens sveikatos priežiūros įstaigose, sveikatos priežiūros specialistų (epidemiologinė anamnezė ir klinikinis atvejo apibūdinimas) ir gyventojų (teisingas elgesys susirgus) budrumo užtikrinimas, atvejo valdymo priemonių taikymas.

4. Priklausomybių konsultanto paslaugos, turintiems problemų su alkoholio vartojimu (2024-09-25)

Pristatytos priklausomybių konsultanto paslaugos, turintiems problemų su alkoholio vartojimu. Paslaugos tikslas – padėti atrasti pagalbą priklausomiems ir kopriklausomiems asmenims, susiduriantiems su artimojo ar darbuotojo priklausomybe, ir priminti, jog apie problemas pirmiausia reikia kalbėtis. Asmuo gali kreiptis, jei jaučia potraukį vartoti alkoholį, dėl alkoholio vartojimo sunku laikytis įsipareigojimų, taip pat jei dėl vartojimo patiria sunkumų darbe ar šeimoje. Nemokama ir anoniminė priklausomybės konsultanto pagalba skirta priklausomiems asmenims nuo 18 metų bei jų šeimos nariams. Priklausomybių konsultantė padeda atpažinti priklausomybę ir su ja susijusias problemas, motyvuoja keisti žalingus įpročius. Programa pradėta vykdyti 2019 metais. Pristatytas kiekvienų metų pasiektas rodiklis: 2020 m. konsultacijų 153 (konsultuota asmenų 74); 2021 m. konsultacijų 108 (konsultuota asmenų 76); 2022 m. konsultacijų 167 (konsultuota asmenų 81); 2023 m. konsultacijų 283 (konsultuota asmenų 111); 2024 m. iki rugsėjo mėn. konsultacijų 235 (konsultuota asmenų 111). Kiekvienais metais tiek konsultacijų, tiek konsultuojamų asmenų skaičius didėja. Konsultacijos metu svarbiausia yra pagarba ir lygiavertis santykis su priklausomybių paliestais

žmonėmis. Tai skatina juos atsiverti ir priimti pagalbą. Taip pat labai didelę įtaką turi anonimiškumas. Besikreipiantys asmenys dažniausia būna nukreipti socialinių paslaugų centro, probacijos, vaiko teisių apsaugos tarnybos. Savanoriškai besikreipiančiųjų skaičius kiekvienais metais didėja. Pagrindinė problema su kuria susiduria konsultantai, tai – neatvykimas į konsultaciją, ilgalaikės reabilitacijos ir stacionarinio gydymo vengimas.

5. Šiaulių miesto suaugusių gyventojų gyvenimo pokyčiai (2018 m. ir 2022 m. gyvenimo tyrimų palyginamoji analizė) (2024-09-25)

Pristatyti Šiaulių miesto suaugusių gyventojų gyvenimo pokyčiai (2018 m. ir 2022 m. gyvenimo tyrimų palyginamoji analizė). Sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtintame suaugusių gyvenimo stebėsenos rodiklių sąraše yra rodikliai, kurie skirstomi į tris grupes: sveikatos elgsena (mitybos įpročiai ir fizinis aktyvumas); rizikinga elgsena (tabako, elektroninių cigarečių rūkymas, alkoholio, narkotinių ar psichotropinių medžiagų vartojimas); gyvenimo kokybės, sveikatos vertinimas, laimingumas, prislėgta nuotaika. Pasak pranešėjos, 2018 m. suaugusių gyvenimo tyrimo duomenų bazę sudarė 429 anketos. Buvo apklausti 173 vyrai (40,4 proc.) ir 255 moterys (59,6 proc.). 2022 m. suaugusių gyvenimo tyrimo duomenų bazę sudarė 428 anketos. Tyrimo dalyvavo 194 vyrai (45,2 proc.) ir 234 moterys (54,8 proc.). Gauti duomenys parodė, jog daugiau moterys kasdien valgė daržoves ir vaisius, o vyrai dažniau dėjo druską į paruoštą maistą net neragavę. 2022 m. kiek sumažėjo kasdienis vaisių vartojimas, tačiau padidėjo daržovių valgymas bent kartą per dieną. Didesnė šiauliečių dalis papildomai nedėjo druskos į paruoštą maistą. Beveik kas ketvirtas šiaulietis užsiėmė energinga fizine veikla mažiausiai 30 min. 5 ir daugiau dienų per savaitę. 2022 m., lyginant su 2018 m., sumažėjo suaugusiųjų gyventojų fizinis aktyvumas. Vertinant rizikingą elgseną, pastebėta, jog daugiau vyrai kasdien vartojo tabako gaminius ir alkoholinius gėrimus tiek per praėjusį mėnesį, tiek per praėjusius metus. 2022 m. išaugo kasdienis tabako gaminių ir elektroninių cigarečių rūkymas bei alkoholinių gėrimų vartojimas tiek per paskutines 30 d., tiek per paskutinius 12 mėn. Daugiau vyrai vartojo narkotines medžiagas per savo gyvenimą. 2022 m. daugiau šiauliečių vartojo narkotinių ar psichotropinių medžiagų be gydytojo paskyrimo. Gyvenimo kokybės, sveikatos, laimingumo vertinimas parodė, jog 2022 m. daugiau šiauliečių nei 2018 m. savo gyvenimo kokybę, sveikatos būklę vertino kaip gerą ir labai gerą, daugiau jų jautėsi laimingi ir labai laimingi. Beveik trečdalis respondentų per praėjusį mėn. buvo apėmusi prislėgta nuotaika, nerimas.

6. Šiaulių miesto probleminių visuomenės sveikatos sričių (temų) pristatymas (2024-11-20)

Pristatytos Šiaulių miesto probleminės visuomenės sveikatos sritys (temos). Šiaulių miesto savivaldybės prioritetinių sveikatos problemos analizė atskleidė tokius pagrindinius rodiklius kaip: asmenys, žuvę ar sunkiai sužaloti dėl nelaimingų atsitikimų darbe, nes rodiklis didėja antrus metus iš eilės; susižalojimai dėl nukritimo 65+ m. amžiaus grupėje, nes rodiklis išlieka aukštas (situacija negerėja); tarša iš stacionarių taršos šaltinių, nes rodiklis didėja trečius metus iš eilės.

Šiaulių mieste sužalojimus dėl nelaimingų atsitikimų darbe 2023 m. patyrė tik vyrai. Daugiausia tokių nelaimingų atsitikimų nutiko 55-64 m. amžiaus vyrams. Lyginant pagal ekonominės veiklos sritis, daugiausia mirtinų ar sunkių sužalojimų darbe įvyko transporte ir saugojime, apdirbamojoje gamyboje ir vandens tiekime, nuotekų valyme.

Rekomendacijos:

Šiaulių miesto įmonėms:

- užtikrinti efektyvų, nuolatinį ir nuoseklų darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų įgyvendinimą: kolektyvinių prevencijos priemonių įrengimą, profesinės rizikos veiksnių darbo vietose įvertinimą bei vidinės kontrolės užtikrinimą;
- organizuoti susitarimus su darbuotojų atstovais, skatinant darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai išrinkimą ir dalyvavimą, įgyvendinant saugos ir sveikatos priemones įmonėse;
- didinti darbuotojų sąmoningumą, skatinant juos naudotis darbo saugos priemonėmis.

Valstybinės darbo inspekcijos Šiaulių skyriui:

- vykdyti aktyvią inspekcinę veiklą, skiriant ypatingą dėmesį darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų įgyvendinimui miesto įmonėse;

- konsultuoti darbdavius bei darbuotojus darbo saugos ir sveikatos reikalavimų įgyvendinimo klausimais;
- viešinti ir skatinti darbdavius, darbuotojus naudotis interaktyviomis metodinėmis rekomendacijomis, skirtomis nelaimingų atsitikimų darbe prevencijai įgyvendinti.

Šiaulių mieste susižalojimus dėl nukritimo 65+ m. amžiaus grupėje nei du kartus dažniau patyrė moterys. Dažniau nei kas antras pagyvenęs asmuo nukritęs susižalojo namuose, kas dvidešimtas – gatvėje.

Rekomendacijos:

Šiaulių miesto savivaldybės administracijai:

- numatyti ir skirti lėšų tolimesniam gatvių, pėsčiųjų takų infrastruktūros gerinimui ir priežiūrai;
- užtikrinti ir vykdyti viešųjų erdvių, pėsčiųjų takų kokybišką ir nuolatinę priežiūrą šaltuoju laikotarpiu;
- kurti mieste palankią aktyviam gyvenimo būdui aplinką.

Šiaulių miesto įstaigoms ir organizacijoms:

- užtikrinti (ypač šaltuoju laikotarpiu) kokybišką ir nuolatinę laiptų bei kitų paviršių priežiūrą;
- prie laiptų įrengti turėklus.

Šiaulių miesto sveikatos priežiūros įstaigoms, visuomenės sveikatos biurui :

- sveikatos priežiūros įstaigose taikyti pacientų rizikos vertinimą, laikytis pacientų saugos principų, kurti saugią aplinką, taikyti pagalbines priemones;
- organizuoti ir vykdyti mokymus, informacijos sklaidą (konsultacijos, rekomendacijos, kaip saugiai elgtis buityje) pagyvenusiems asmenims bei jų artimiesiems;
- didinti 65+ m. amžiaus žmonių motyvaciją ir skatinti juos būti reguliariai fiziškai aktyvius;
- vykdyti fizinio aktyvumo priemones, galinčias sumažinti pagyvenusių žmonių kritimų ir su jais susijusių traumų skaičių;
- didinti 65+ m. amžiaus asmenų raštingumą sveikos gyvensenos srityje.

Tarša iš stacionarių taršos šaltinių Šiaulių mieste nuo 2021 m. kasmet didėja. Siekiant užtikrinti problemos sprendimą rekomenduojama:

Aplinkos apsaugos agentūrai:

- siekti, kad ūkio subjektai veiklą pradėtų tik įgyvendinę visas poveikio aplinkai vertinimo dokumentuose numatytas taršos prevencijos priemones;
- didinti stacionarių taršos šaltinių objektų patikrinimų apimtį, siekiant nustatyti neatitikimus teisės aktams, teikti rekomendacijas neatitikimų šalinimams.

Šiaulių miesto savivaldybės įmonėms:

- diegti technologijas mažinančias aplinkos oro taršą;
- keisti kuro rūšį į mažiau taršią;
- naudoti ekologiškai švarią atsinaujinančių energijos šaltinių energiją.

7. Visuomenės švietimas apie antimikrobinį atsparumą per VSB vykdomas veiklas (2024-11-20)

Pristatytas visuomenės švietimo ypatumai apie antimikrobinį atsparumą per VSB vykdomas veiklas. Akcentuota, kad yra vedamos paskaitos plačiai visuomenei apie erkes, atsakingo antibiotikų vartojimo, imuniteto tematikomis. Bendruomenėms, įstaigų ir organizacijų darbuotojams vedamos viktorinos, protų mūšiai virusų ir bakterijų tematika. Kasmet vykdoma akcija viešojo maitinimo įmonėse „Tavo sveikata prasideda nuo švarių rankų!“, kurios metu dalinamos vienkartinės drėgnos servetėlės, kaip priminimas, jog svarbu pasirūpinti rankų švara prieš valgį. Taip pat vyksta edukacijos ir paskaitos tėvams, nėščiosios apie skiepų svarbą bei aktyviai dalinamas 2022 m. VSB sukurtas skiepų kalendorius – planuoklis. Taip pat 2024 m. VSB sukurtas filmukas apie STREP testą, kuris transliuojamas Dainų PSPC ir Centro poliklinikos LED ekranuose bei VSB „Facebook“ profilyje. 2023 m. VSB gavo Higienos instituto apdovanojimą už aktyvias veiklas ir gerus rezultatus antimikrobinio atsparumo valdyme.

8. Neįgaliųjų, ypač vaikų ir jaunimo, fizinio aktyvumo poreikis ir galimybės Šiaulių mieste (2024-11-20)

Pristatytas neįgaliųjų, ypač vaikų ir jaunimo, fizinio aktyvumo poreikis ir galimybės Šiaulių mieste. Išryškintos pagrindinės kliūtys, kurios trukdo neįgaliesiems būti fiziškai aktyviems, tai yra: infrastruktūra, specialistų trūkumas, socialinės izoliacijos problema. Norint pagerinti neįgaliųjų fizinio aktyvumo galimybes, reikėtų sudaryti palankesnes sąlygas bendrojo ugdymo mokyklose, parengti specialistus, teikiant jiems žinias, kaip dirbsi su specialiųjų poreikių vaikais, taip pat organizuoti universalius fizinio ugdymo užsiėmimus bei pritaikyti aplinką neformaliojo ugdymo įstaigose.

9. VSRSP lėšų naudojimo prioritetinių krypčių 2025 m. aptarimas ir nustatymas (2024-11-20)

Apžvelgtos 2024 m. vykdytos VSRSP priemonės ir 2025 metų VSRSP lėšų naudojimo prioritetinės kryptys. Pasiūlyta ir toliau organizuoti privalomąjį profilaktinį aplinkos kenksmingumo pašalinimą; sukurti ir gerinti miesto bendruomenės sveikatinimo sąlygas, užtikrinant sveikatinimo projektų finansavimą; vykdyti ligų prevenciją ir profilaktiką; kompensuoti ir teikti sveikatos priežiūros paslaugas Šiaulių miesto gyventojams. Pristatytos 2025 metų sveikatinimo projektų prioritetinės kryptys: fizinio aktyvumo ir sveikos mitybos skatinimas; psichinės sveikatos gerinimas; psichoaktyvių medžiagų vartojimo prevencija; sveikatinimo renginių minėjimas; širdies ir kraujagyslių ligų prevencija; onkologinių ligų prevencija; vaikų skiepavimo apimčių didinimas.

Patvirtintos 2025 metų sveikatinimo projektų prioritetinės kryptys:

1. Fizinio aktyvumo ir sveikos mitybos skatinimas.
2. Psichinės sveikatos gerinimas.
3. Psichoaktyvių medžiagų vartojimo prevencija.
4. Sveikatinimo renginių minėjimas.
5. Širdies ir kraujagyslių ligų prevencija.
6. Onkologinių ligų prevencija.
7. Vaikų skiepavimo apimčių didinimas.

10. BST išvados ir rekomendacijos

1. Reguliariai informuoti visuomenę apie skiepimą nuo užkrečiamųjų ligų, įtraukiant į Lietuvos Respublikos vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių naujas vakcinas, organizuoti tikslinių gyventojų grupių informavimo apie pradedamus skiepėjimus kampaniją, periodiškai (ne rečiau kaip kartą per metus) organizuoti susitikimus su gyventojais ir ekspertais savivaldybėje, didinti gyventojų informuotumą apie vakcinas, galimas nepageidaujamas reakcijas, vakcinų rizikos ir naudos santykį organizuojant paskaitas apie vakcinaciją vaikų ugdymo įstaigose, hibridines diskusijas su tėvais vakcinacijos tematika.

2. Toliau vykdyti ir aktyviai viešinti priklausomybių konsultanto paslaugas bei skatinti asmenis ir / ar jų artimuosius išdrįsti kreiptis pagalbos.

3. Pagal galimybes, atsižvelgti į pateiktas rekomendacijas (prevencija) dėl mirtinų ar sunkių sužalojimų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, pagyvenusių asmenų griuvimų ir taršos iš stacionarių taršos šaltinių mažinimo.

4. Aktyviai vykdyti visuomenės švietimą apie antimikrobinį atsparumą per VSB vykdomas veiklas.

5. BST, atsižvelgusi į visuomenės sveikatos stebėsenos duomenis Šiaulių mieste, patvirtino 2025 m. VSRSP lėšų naudojimo prioritetines kryptis.